

1 | 2018

český
časopis
historický

The Czech Historical Review

Ročník 116 / Založen 1895

ně klást akcenty jiným způsobem. Všechny příspěvky jsou budovány na pramenném materiálu a není divu, setkáváme-li se opakovaně se jmény všech tří redaktorů. Potěšitelné je, že jde do značné míry o autory mladší či počínající střední generace, přičemž se redaktorům podařilo získat ke spolupráci odborníky různých, leckdy zdánlivě odlehlých specializací. Kniha je milníkem ve studiu roudnických dějin, a to v širokých souvislostech celočeských. Zdaleka to ale neznamená, že by bylo řečeno poslední slovo, ba ani, že všechno, co bylo podáno, nemůže být podrobeno kritice. Ostatně jedna důležitá práce je už avizována, totiž edice a komentář roudnického nekrologia, které je v mnoha směrech mimořádným pramenem. Ostatně první takovou vlašťovkou je Čítanka latinských textů z pozdně středověkých Čech.¹

Ivan Hlaváček

Raný novověk

Michaela ŽÁČKOVÁ ROSSI
*The Musicians at the Court of Rudolf II.
The Musical Entourage of Rudolf II
(1576-1612). Reconstructed from the
Imperial Accounting Ledgers*
Prague, Koniasch Latin Press (KLP) –
Association for Central European Cultural
Studies 2017, XLVI + 209 s.,
ISBN 978-80-87773-03-1.

V ediční řadě *Clavis monumentorum musicorum Regni Bohemiae* (Series S – Subsidia, VI) vyšel jeden ze souhrnných výsledků mnohaleté badatelské práce Michaely Žáč-

1 Lucie DOLEŽALOVÁ – Michal DRAGOUN – Jan CTIBOR (edd.), *Čítanka latinských textů z pozdně středověkých Čech*, Praha 2017.

kové Rossi, české historičky a muzikoložky působící mezi Prahou a Florencií, která si vytkla za úkol vytvořit pevné faktografické základy ke studiu hudby na pražském císařském dvoře Rudolfa II. Její záměr má širší mezioborový dosah, neboť vychází vstříc snaze o skutečně celistvé pojetí rudolfinské manýristické kultury. Od sedmdesátých let 20. století se totiž pod vlivem epochálního díla R. J. W. Evanse intenzivně rozvíjí evropské a americké bádání o tomto tématu, ale největší pozornost se soustřeďuje na výtvarné umění a umělecké řemeslo, okultní nauky a počátky moderní vědy, popřípadě na administrativní a sociokulturní proměny pražského dvora a jeho zázemí. Hudební složka pražského manýrismu není vždy plně respektována. Problematika ovšem získala vynikajícího znalce v Petru Daňkovi, z jehož semináře vychází právě Michaela Žáčková Rossi. Jelikož není existenčně vázána na žádnou vědeckou instituci, v níž by musela pravidelně předkládat rychle vznikající dílčí výsledky (byť již publikovala řadu studií o této tematice), mohla svou mimořádnou důkladnost a systematickosti soustředit na časově náročnou heuristiku, na vyčerpání úctyhodného pramenného korpusu a poté na vyhodnocení obrovského množství získaných údajů.

Autorka se rozhodla shromáždit a kriticky analyzovat veškerou zjištělou pramennou dokumentaci pro poznání hudebního života na rudolfinském dvoře. Pro rekonstrukci personální skladby tohoto hudebního prostředí zvolila nejúplnější a relativně nejspolehlivější pramen – sériově vedené a poměrně dobře zachované knihy habsburské Dvorské pokladny – Hofzählamtsbücher (HZAB) v Rakouském státním archivu (Österreichisches Staatsarchiv, oddělení Hofkammerarchiv). Samo heuristické zvládnutí těchto mohutných foliantů,

naplněných detailními účetními záznamy, je neobyčejně náročné, a to nejen pro mimořádný rozsah této série, ale také pro rozmanitost, která vyžaduje zevrubnou historickou kritiku každého zápisu.

Michaela Žáčková Rossi využila moderních metod digitalizace, aby podchytila veškerou materii. Vytěžila z ní poznatky o více než 300 osobnostech hudebního života s mnoha tisíci údaji o době jejich působení ve službách Rudolfa II., o jejich zaměření a postavení, o způsobu jejich víceméně nepravidelného placení a mimořádného odměňování, o dalších životních okolnostech a o jejich výskytu v pramenech. Autorka vytvořila v tabelární podobě přehlednou a faktograficky vyčerpávající dokumentaci, dokonale vyhovující modernímu přístupu k raně novověkým pramenům, které ani v tomto případě nelze vydat *in extenso*, třebaže každý jednotlivý údaj má nepominutelnou pramennou hodnotu. Takový přístup ocení každý další historik či muzikolog, který se bude zabývat rudolfinským manýrismem nebo se dá prací Michely Žáčkové Rossi inspirovat při prosopografické práci podobného typu.

O hluboké promyšlenosti postupu při zpracování zmíněných vídeňských pramenů vypovídá přehledná úvodní studie. Autorka v ní prokazuje suverénní znalost literatury, starších edicí a komplexu komplementárních pramenů, které jí umožňují nahlížet na HZAB z dalších zorných úhlů. Znalecky pojednává o pramenné hodnotě, struktuře a historické kritice HZAB a o způsobu jejich zpracování, ale navíc v základních rysech nastiňuje personální skladbu hudebního života na rudolfinském dvoře a jeho proměny z hlediska početního, sociálního či národnostního (zde je patrný výrazný podíl Italů, Němců, Nizozemců, ale i Čechů). Faktografie shrnutá do tabu-

lek a grafů zaznamenává údaje o jménech (autorkou často důmyslně identifikovaných z rozmanitých grafických variant), o profesionálním začlenění, měsíčním platu, době angažování a pramenných zdrojích. Vypovídá o vztahu těchto osob k pražskému prostředí, k hudebnímu životu na císařském dvoře a do jisté míry i k panovníkovi či k jeho zájmu o hudbu.

Práce má jasnou a přehlednou strukturu. Kromě rozsáhlé úvodní studie přináší seznam zkratk a historických pojmů (se zřetelem k dobovému německému označení a jeho modernímu anglickému ekvivalentu), výklad symbolů, bibliografii a ilustrace, jež dobře vystihují HZAB a typy záznamů v nich obsažených. Podstatnou část knihy zaujímají seznamy rudolfinských hudebníků jednak v souhrnné podobě, jednak se zřetelem k pramenným zmínkám o jejich stálých platech (*Hofbesoldung*) a tím o výskytu každého z muzikantů u dvora, dále seznam učitelů hudby a jejich žáků, a konečně soupis chlapeckých zpěváků (*Singerknaben*). Vše je doplněno rejstříky, které umožňují rychlou orientaci v mnohotvárné materii.

Jestliže si autorka vytkla jako dlouhodobý cíl sestavení co nejúplnějšího a nepřesnějšího chronologického a personálního soupisu hudebníků na rudolfinském dvoře, pak ho v tomto díle nepochybně dosáhla. Vytvořila výtečné východisko pro další vlastní vyhodnocování získané faktografie (v následující monografii hodlá podat přehled mimořádných plateb hudebníkům a zároveň chystá podrobnou studii o hudebním personálu na dvoře Rudolfa II.) a zároveň položila pevný základ pro všechny příští badatele o tomto tématu. Díky soustavnému výzkumu, promyšlenosti postupu a perfektnímu zvládnutí látky vydala dílo trvalé hodnoty. Zveřejnění této materiálové monogra-

fie v angličtině přispěje i v mezinárodním měřítku ke zpřesnění a konkretizaci výzkumu manýristické hudební kultury v Praze na přelomu 16. a 17. století. Obohatí rovněž naše představy o kulturních kontaktech mezi střední Evropou, Nizozemím a Itálií.

Jaroslav Pánek

Jiří MIKULEC

Kostel sv. Jana Křtitele a karmelská zbožnost v Bystrém

Bystré, Římskokatolická farnost Bystré u Poličky 2017, 32 s., 22 obr., 2 plánky, ISBN 978-80-270-2149-9.

Drobná publikace se po všech stránkách vymyká lokálním, zpravidla kompilativním průvodcům po památkách. Je založena na rozsáhlém archivním výzkumu (Národní archiv v Praze, Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, soukromý archiv, staré tisky) a hlavně na autorově mnohaletem bádání o zbožnosti v českých zemích 17. a 18. století, jehož výsledky byly předběžně shrnuty v monografii *Barokní náboženská bratrstva v Čechách* (Praha 2000; recenze ČČH 101, 2003, s. 137–140).

Konkrétní projevy karmelské zbožnosti osvětlil Jiří Mikulec na příkladu škapulřového bratrstva, které vzniklo ve východočeském městečku Bystrém v předstihu před většinou ostatních korporací tohoto druhu (1683) a zaniklo v důsledku josefínských reforem v letech 1783–1785. Autor začlenil stoleté působení bratrstva do dlouhodobého vývoje náboženského života při kostele, který byl středověkého založení, ale v nynější podobě vznikl až v době vrcholného baroka (1722–1736); učinil tak se zřetelem k obecným proměnám církevních poměrů v Čechách. Reprezentativní mikrosondou ukázal úlo-

hu místní vrchnosti a státní reglementace při utváření a proměnách komunity měšťanů a poddaných z okolních vesnic, ve společenství, které mělo jak duchovní, tak i společenské (prestižní) poslání. Vystihl specifické rysy barokní religiozity, jež se soustřeďovala k propojení pozemského života s posmrtným a volila k tomu osobité formy vyznávání víry a její prezentace i kolektivně provozované rituály. Naznačil rovněž setrvačnost v chápání duchovních potřeb člověka a jejich naplňování v životě venkovského obyvatelstva v poosvěcenském období a dokonce i v době komunismu. Vývoj od konce 17. století do současnosti (zejména poutě) zde dokládá rysy kontinuity nejen v mariánské úctě na daném místě, ale i v utváření mentálního sepětí mnoha generací.

Slovní výklad je doplněn kromě podrobného popisu kostela (s důrazem na mariánské motivy) a tematické bibliografie také důkladně komentovanou ikonografií. Míkulcova brožura je zdařilou ukázkou účelného propojení výzkumu obecných otázek církevních a náboženských dějin s názornou konkretizací prostřednictvím lokální mikrosondy.

Jaroslav Pánek

Marek LOUŽEK –

Jana ČECHUROVÁ (eds.)

Marie Terezie. 300 let od narození

(= publikace č. 39/2017)

Praha, Institut Václava Klause 2017,

116 s. + 8 obrazových příloh,

ISBN 978-80-7542-039-8.

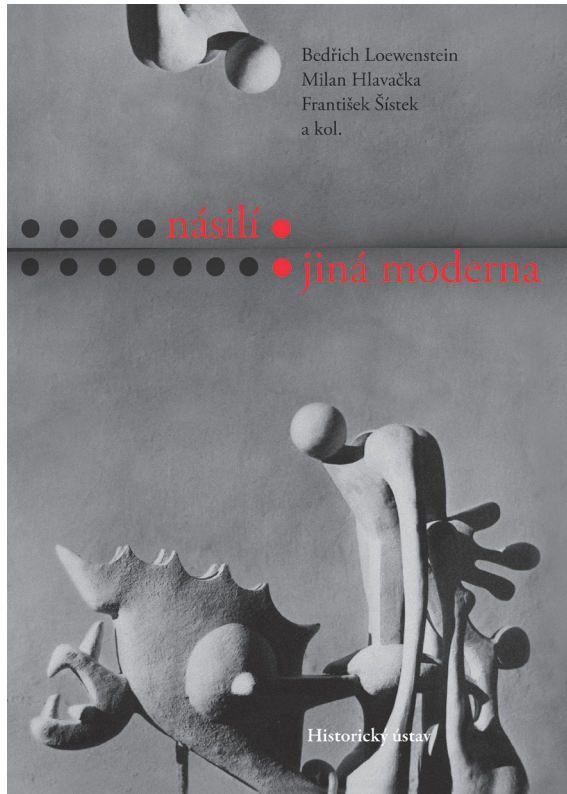
Exprezident Václav Klaus, ač jeho vzdělání nespadá do humanitních oborů, jeví živý zájem o historické problémy a zařazuje se tak mezi menší část našich obyvatel, kte-

Bedřich Loewenstein –
Milan Hlavačka –
František Šístek a kol.
NÁSILÍ: JINÁ MODERNA

Historický ústav,
Praha 2017, 324s.,
ISBN 978-80-7286-306-8

Násilí patří k pradávnému zkušenostnímu inventáři lidstva, protože bylo a je přítomno ve všech jeho „mezních“ dějinných situacích a také v mnoha antropologických konstantách, ať už se jedná o strach, moc, smrt, trauma, teror, právo, respektive bezpráví či o jakékoliv disciplinační či donucovací praktiky, které mají nastolit „pořádek“ či dokonce jiný „řád“. Násilí může být individuální, skupinové či masové, může být spojováno nejen s válkami, ale i s nalézáním práva, respektive s hledáním viníka, tudíž je propleteno s vyšetřováním a potrestáním. Téma násilí v dějinách je tak dnes propojeno nejen v historiografii s mnoha termíny, které se liší metodologickými a ideologickými přístupy k této historické látce. V současnosti jsou zřejmě nejzajímavějšími termíny s „rodokmenem“, tedy vlastní minulostí, především dva typy násilí: strukturální a diskurzivní násilí. Násilí jako jiná interpretace moderny je také celoživotním tématem historika Bedřicha Loewensteina. Tato monografie vznikla na jeho počest, sám Loewenstein se na ní ovšem výrazně autorsky a inspiračně podílel.

<http://obchod.hiu.cas.cz/shop/>

Redakce

Vedoucí redaktori | Editors-in-chief:

Jaroslav PÁNEK – Jiří PEŠEK

Výkonná redaktorka | Managing Editor: Marie Buňatová

Technický redaktor | Administrative Editor: Jaroslav Novotný

Vědecká rada | Scientific Board:

Zdeněk Beneš, Václav Bůžek, Milan Hlavačka, Martin Holý, Tomáš Knoz, Martin Kovář, Robert Kvaček, Jiří Lach, Václav Ledvinka, Jiří Malfí, Jan Němeček, Svatava Raková, Eva Semotanová, Petr Sommer, Miroslav Šedivý, Petr Vorel, Josef Žemlička

s redakčním kruhem | with Editorial Board:

Ivan Hlaváček, Zdeněk Hojda, Miroslav Hroch, Jan Křen, Milan Otáhal, Magdaléna Pokorná, Ivan Šedivý

Mezinárodní vědecká rada | International Scientific Board:

Detlef Brandes (Düsseldorf), Alessandro Catalano (Padova), Robert J. W. Evans (Oxford),

Henryk Gmiterek (Lublin), Wojciech Iwańczak (Warszawa), Dušan Kováč (Bratislava), Antoine Marès (Paris),

Ralph Melville (Mainz), Nicolette Mout (Leiden), Thomas Winkelbauer (Wien)

Návrh obálky a typografie | Design:

Jáchym Šerých

Vydává Historický ústav AV ČR, v. v. i. | Published by the Institute of History of the Czech Academy of Sciences

Adresa / Address:

Prosecká 76, CZ-190 00 Praha 9 – Nový Prosek. Tel.: +420 286 882 121/241

E-mail: cch@hiu.cas.cz

Tiskne Powerprint s. r. o., Kamýcká 751/60, Praha – Suchdol.

Přijímání objednávek | Distribution:

Distribuci předplatitelům provádí v zastoupení vydavatele Česká pošta, s. p., telefonicky na bezplatné lince 800 300 302, elektronicky na: postabo.prstc@cpost.cz, písemně na adrese: Česká pošta, s. p., oddělení periodického tisku, Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3. Smluvní vztah mezi vydavatelem a předplatitelem se řídí všeobecnými obchodními podmínkami pro předplatitele.

Distribuce pro Slovensko:

Magnet Press, Slovakia s. r. o., Šustekova 8, P. O. Box 17,

SK-851 04 Bratislava, tel.: 01/67201931-33, fax: 02/67201930, e-mail: predplatne@press.sk

Distribution rights in all remaining areas (with the exception of the Czech Republic and Slovakia):

Kubon and Sagner, Postfach 340108,

D-80328 München, Germany, fax: 089/54218218.

Jednotlivá čísla lze zakoupit též v Knihkupectví Academia (Václavské náměstí 34, Na Florenci 3, Národní 7, vše 110 00 Praha 1; nám. Svobody 13, 602 00 Brno) nebo přímo v Historickém ústavu AV ČR, v. v. i. (Prosecká 76, 190 00 Praha 9; j.kozohorska@hiu.cas.cz) či prostřednictvím distributora www.kosmas.cz.

ČČH vychází čtvrtletně / ČČH is published quarterly.

Toto číslo vyšlo v březnu 2018 / This issue was published in March 2018.

Cena jednotlivého výtisku 130 Kč.

ERIH – European Reference Index for the humanities (Category A – International 1); SCOPUS

<http://www.hiu.cas.cz/cs/nakladatelstvi/periodika/cesky-casopis-historicky.ep>

<http://hsozkult.geschichte.huberlin.de/zeitschriften>

<http://cejsh.icm.edu.pl>

<http://www.recensio.net/rezensionen/zeitschriften/cesky-casopis-historicky>

<http://www.proquest.com>

ISSN 0862-6111

